

BIJLAGE VAN DE MEMORIE VAN TOELICHTING

No. 4

's-Gravenhage, 6 Juli 1951.

Aan Hunne Excellenties
de Minister van Economische Zaken,
de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening,
de Minister van Financiën,
de Minister van Verkeer en Waterstaat,
de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting,
de Minister zonder Portefeuille, belast met de coördinatie
van de Bedrijfsorganisatie,
te 's-GRAVENHAGE.

ADVIES

VAN DE SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD BETREFFENDE HET VOORONTWERP
WET ECONOMISCHE MEDEDINGING

§ 1. Inleiding.

Bij brief van 27 November 1950 heeft de toenmalige Staatssecretaris van Economische Zaken namens de Ministers van Economische Zaken, van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, van Financiën, van Verkeer en Waterstaat en van Wederopbouw en Volkshuisvesting de Sociaal-Economische Raad verzocht van advies te dienen over het voorontwerp Wet economische mededinging.

Bij besluit van 15 December 1950 heeft de Raad te zijner voorlichting een commissie ingesteld, welke als volgt was samengesteld:

Prof. Mr F. de Vries, Voorzitter
Prof. Dr A. H. M. Albregts
Mr. M. C. de Baat
K. de Boer
Drs P. C. W. M. Bogaers
Dr M. W. Holtrop
Prof. H. A. Kaag
Prof. Dr F. L. van Muiswinkel
Mr B. J. M. van Spaendonck
A. Vermeulen
Ir S. H. Visser.

Voordat de commissie haar werkzaamheden had aangevangen, is Prof. Dr A. H. M. Albregts vervangen door Dr G. A. Kohnstamm.

Dr M. W. Holtrop en Prof. H. A. Kaag zijn verhinderd geweest aan de werkzaamheden van de commissie deel te nemen.

Als vertegenwoordigers van de Ministers van Economische Zaken en van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening woonden de heren Mr P. Verloren van Themaat en H. A. Fruin de vergaderingen van de commissie bij.

Bij haar beraadslagingen heeft de commissie kunnen kennisnemen van adressen van de Kamers van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam, voor Groningen, voor Rotterdam en voor Rijnland, van een gezamenlijk door de Bedrijfsgroep

Detailhandel, de Christelijke Middenstandsbond, de Koninklijke Nederlandse Middenstandsbond, de Nederlandse Katholieke Middenstandsbond, het Nederlandse Verbond van Middenstandsverenigingen, de Centrale Vereniging voor de Markt-, Straat- en Rivierhandel en de Raad voor het Grootwinkelbedrijf uitgebracht advies en van een uitvoerige nota, die de denkbeelden weergeeft, welke ter zake leven in de kringen van industriële werkgevers.

Gelet op de van de commissie ontvangen voorlichting heeft de Raad in zijn vergadering van 29 Juni 1951 zijn advies als volgt vastgesteld.

§ 2. Hoofdtrekken van de voorgestelde wettelijke regeling.

In het algemeen heeft de Raad waardering voor de wijze, waarop het voorontwerp voorzieningen met betrekking tot de in vele opzichten zeer ingewikkelde materie van de onvolledige mededinging wil geven.

Met de gedachtengang, welke aan het voorontwerp ten grondslag ligt, kan de Raad zich dan ook zeer wel verenigen. Met instemming heeft de Raad er van kennis genomen, dat het in het voornemen ligt, in navolging van de Ondernemersovereenkomstenwet 1935, welke in 1941 met het tot stand komen van het Kartelbesluit buiten werking is getreden, ook in de toekomst in één wet de grondslag te leggen zowel voor de positief als voor de negatief gerichte bevoegdheden der overheid met betrekking tot de rechts- en feitelijke verhoudingen, die tot vermindering van de concurrentie leiden. Het betreft hier verschijnselen, die aan de evolutie, welke het economisch leven in de laatste eeuw heeft doorgemaakt, inhaerent zijn. De wijzigingen, die zich in de loop van dat tijdvak in de wijze van voortbrenging en in de structuur van de markt hebben voltrokken, hebben in vele gevallen geleid tot een toestand, waarin vrije en volledige mededinging zich niet meer voordoet. De wetgever dient deze situatie te aanvaarden en zich er op te richten de ontwikkeling in goede banen te leiden door optreden van de overheid mogelijk te maken, waar een teveel dan wel een tekort aan concurrentie voor het algemeen belang schadelijke gevolgen oplevert.

Naast de Wet op de Bedrijfsorganisatie, welke mede tot dit doel kan worden gehanteerd, bestaat hiertoe, nu het gedurende de bezetting tot stand gekomen Kartelbesluit binnen afzienbare tijd zal vervallen, behoefte aan een afzonderlijke wet, die voortbouwt in de richting, die de wetgever in 1935 heeft ingeslagen. De Raad stemt er dan ook mede in, dat het ontwerp de maatregelen van algemeen-verbindendverklaring en van onverbindendverklaring handhaaft en daarbij de hoofdlijnen van de Ondernemersovereenkomstenwet 1935 doortrekt.

Eveneens kan de Raad zich er mede verenigen, dat de mogelijkheden om toezicht te houden op en maatregelen te nemen tegen combinaties van ondernemingen worden verruimd.

Sinds de totstandkoming van de wet van 1935, welke vooral haar aanleiding vond in de behoefte het bedrijfsleven steun te verlenen bij het onder de toenmalige omstandigheden wel zeer noodzakelijke streven om in onderlinge samenwerking de destructurele gevolgen van een ongebreidelde concurrentiestrijd te beperken, zijn de ondernemersafspraken, mede onder invloed van de gedwongen bedrijfsorganisatie gedurende de bezettingsjaren en de schaarste-economie, in aantal en belang sterk toegenomen. Er bestaat dan ook, zoals de na-oorlogse ervaring trouwens heeft uitgewezen, alle aanleiding aan de gevaren van monopolistische machtsvorming, die in deze ontwikkeling besloten liggen, meer aandacht te schenken dan vóór de oorlog. Het heeft daarom de instemming van de Raad, dat het ontwerp in het belang van een doeltreffend toezicht op mededingingsregelingen in een verplichting tot aanmelding daarvan voorziet, dat de onverbindendverklaring — door opneming van de mogelijkheid van voorwaardelijke en gedeeltelijke onverbindendverklaring — nadere uitwerking heeft gevonden, en dat ten aanzien van mededingingsregelingen, welke een economische machtspositie opleveren en tot een met het algemeen belang strijdig optreden leiden, de mogelijkheid tot het bekend maken van gegevens en tot het geven van bepaalde voorschriften is geopend. Deze verwijning van de middelen, welke de overheid ten dienste staan, zal een meer genuanceerd optreden mogelijk maken en in het algemeen er toe kunnen bijdragen, dat de ter zake van een mededingingsregeling te nemen maatregelen zich niet verder behoeven uit te strekken dan ter wegneming van tegen die regeling bestaande bezwaren noodzakelijk is.

Behalve aan deze maatregelen welke slechts van geval tot geval toepassing kunnen vinden, zal er naar de mening van de Raad ook soms behoefte kunnen bestaan aan de bevoegdheid om bepaalde afspraken in het algemeen te verbieden. Een voorstel om het ontwerp in die zin aan te vullen zal in § 3 van dit advies worden gedaan.

Op de in het ontwerp opgenomen mogelijkheid van schorsing van mededingingsregelingen zal eveneens in § 3 worden ingegaan.

De Raad stemt voorts in met het voornemen ook economische machtsposities, welker grondslag niet is gelegen in een rechtens bindende afspraak van ondernemers onder de werkingssfeer van de wet te brengen. Ook naar het oordeel van de Raad bestaat er geen voldoende aanleiding om ten aanzien van monopolistische machtsposities, die niet op een ondernemersafpraak berusten, in beginsel een ander standpunt in te nemen dan ten aanzien van die gevallen, waarin wel een zodanige afspraak is gemaakt. Bovendien gaat het hier dikwijls om verhoudingen als gentlemen's agreements e.d., die naar haar aard geheel met mededingingsregelingen op één lijn kunnen worden gesteld. Zouden gevallen als deze buiten de werkingssfeer van de wet worden gelaten, dan zou men zich in vele gevallen gemakkelijk aan haar toepassing kunnen onttrekken.

Ook kan de Raad zich er mede verenigen, dat de werkingssfeer van de wet niet, als in de tot dusverre bestaande wetgeving, beperkt zal zijn tot het gebied van handel en nijverheid, doch zich zal uitstrekken over het gehele bedrijfsleven.

De door het voorontwerp gevolgde en, naar hierboven bleek, ook door de Raad gehuldigde gedachtengang, dat ondernemersafspraken en marktposities met een monopolistische strekking bij de huidige structuur van de markten en de huidige productietechniek niet in beginsel verwerpelijk zijn, brengt mede, dat

in het algemeen slechts in concreto zal kunnen worden beoordeeld, of zij aanleiding geven tot overheidsbemoeiing. De Raad besefte, dat uit dien hoofde een nauwkeurige bepaling van de gevallen waarin, en de gronden waarop gebruik zal moeten worden gemaakt van de bevoegdheden, welke het ontwerp de regering wil toekennen, niet wel mogelijk is. Hieruit vloeien echter uit een oogpunt van rechtszekerheid bezwaren voort. Naar de mening van de Raad moet dit een zodanige inrichting van de procedure, welke bij de toepassing van de in het ontwerp neergelegde bevoegdheden moet worden gevolgd, medebrengen, dat een objectieve hantering afdoende is gewaarborgd. Op de regeling, die de Raad in verband daarmee gewenst acht, zal in § 5 van het advies nader worden ingegaan.

§ 3. De voorzieningen met betrekking tot mededingingsregelingen.

Zoals hierboven reeds is gebleken, kan de Raad zich met de voorzieningen, welke met betrekking tot mededingingsregelingen worden voorgesteld, in het algemeen — de procedure voorshands buiten beschouwing gelaten — verenigen. De opmerkingen, waartoe de betrokken bepalingen aanleiding hebben gegeven, betreffen derhalve slechts de uitwerking, welke het ontwerp van die voorzieningen geeft.

De in artikel 1, eerste lid, van het ontwerp gegeven omschrijving van het begrip „mededingingsregeling” acht de Raad te ruim. Daaronder vallen talloze overeenkomsten, welke in verband met de doeleinden, die met het ontwerp worden nagestreefd, van gering of geen belang moeten worden geacht; in het algemeen zal dit b.v. het geval zijn met agentuurovereenkomsten. Dit bezwaar spreekt te sterker nu in artikel 2 van het ontwerp de verplichting is neergelegd alle mededingingsregelingen op straffe o.m. van onverbindendheid aan de Minister van Economische Zaken mede te delen. Weliswaar opent artikel 3 de mogelijkheid op dit voorschrift uitzonderingen te maken, doch — daargelaten dat het weinig elegant lijkt om ten aanzien van overeenkomsten, welke voor het doel van de onderhavige regeling van weinig belang zijn, eerst bij de wet een mededelingsplicht op te leggen en diezelfde overeenkomsten daarna bij ministeriële beschikking daarvan weder uit te zonderen — mag toch betwijfeld worden, of van de soorten van overeenkomsten, waarvan uitzondering wenselijk is, reeds onmiddellijk bij de inwerkingtreding van de wet een uitputtende opsomming gegeven zal kunnen worden. De Raad voorziet dan ook, dat handhaving van de in het ontwerp gegeven definitie van het begrip „mededingingsregeling” er toe zal leiden, dat tal van overeenkomsten zullen worden aangemeld, die gezien de strekking van de wet van geen belang zijn, hetgeen de bruikbaarheid van het kartelregister zal schaden en een overbelasting met werkzaamheden van de uitvoerende organen zal medebrengen. Anderzijds valt te verwachten, dat vele overeenkomsten, ofschoon naar de letter onder de wet vallende, te goeder trouw niet zullen worden medegedeeld en daardoor onverbindend zullen zijn.

Met het oog op het vorenstaande geeft de Raad in overweging het begrip „mededingingsregeling” zodanig te beperken, dat het alleen omvat kartels, alsmede andere overeenkomsten en burgerrechtelijke besluiten, welke met het oog op de doeleinden van het ontwerp ter kennis van de overheid moeten komen en voorwerp van onverbindendverklaring moeten kunnen zijn, t.w. de overeenkomsten en besluiten, welke de mededinging beperken of uitsluiten.

De Raad acht een zekere beperking van het begrip „mededingingsregeling” te minder bezwaarlijk, omdat ondernemerscombinaties veelal een economische machtspositie zullen opleveren, waardoor, zij het dan ook in beperktere mate, tegen misbruiken vrijwel steeds ook zal kunnen worden opgetreden met behulp van de bepalingen van het wetsontwerp, die op de economische machtsposities betrekking hebben.

Voorts acht de Raad het gewenst, dat overeenkomsten, welke betrekking hebben op de mededinging tussen met elkaar door meerderheidsbelangen gelieerde ondernemingen, buiten de werkingssfeer van de wet blijven. Dergelijke overeenkomsten, welke

in feite op interne verhoudingen betrekking hebben en slechts tengevolge van de juridische vorm, waarin een complex bedrijf wordt gedreven, de vorm ener overeenkomst behoeven, kunnen niet met kartels e.d. op één lijn worden gesteld en zullen ook nimmer voor algemeen-verbindendverklaring of voor onverbindendverklaring in aanmerking komen. Leveren door meerderheidsbelangen gelieerde ondernemingen een economische machtspositie op, dan zullen daartegen uiteraard de bepalingen kunnen worden toegepast, welke het ontwerp dienaangaande bevat. Naar het oordeel van de Raad zal aan zijn wens kunnen worden voldaan door in artikel 1 in de definitie van mededingingsregeling vóór „ondernemingen” in te voegen de woorden: „niet met elkaar door meerderheidsbelangen gelieerde”, met welke clause naar de bedoeling van de Raad ook overeenkomsten tussen dochterondernemingen van dezelfde moedermaatschappij worden uitgezonderd.

Ten slotte heeft de Raad overwogen of de werkingssfeer van de wet beperkt zou kunnen worden tot die overeenkomsten en besluiten tot regeling van de mededinging, welke betrekking hebben op de Nederlandse markt. Hiertoe bestaat zijn inziens in ieder geval aanleiding voor zover het betreft de verplichting tot aanmelding. Ook overigens bestaan er belangrijke overwegingen ten gunste van het aanbrengen van deze beperking, omdat maatregelen van de Nederlandse regering ten aanzien van overeenkomsten, welke in de internationale sfeer liggen, in het buitenland niet zullen worden erkend en zich bij overeenkomsten, die op andere markten dan de Nederlandse betrekking hebben, in het algemeen geen Nederlands belang zal voordoen. Evenwel zijn hier uitzonderingen denkbaar; zo zal het b.v. gewenst kunnen zijn over te gaan tot algemeen-verbindendverklaring van een overeenkomst, welke exporteurs met betrekking tot een bepaalde buitenlandse markt hebben gesloten.

Met de regeling van de plicht tot mededeling van mededingingsregelingen, welke in de artikelen 2 en 3 is neergelegd, kan de Raad zich, behoudens hetgeen in de vorige alinea met betrekking tot regelingen inzake de mededinging op een buitenlandse markt is opgemerkt, in het algemeen verenigen. Indien evenwel niet zou worden overgegaan tot de beperking van het begrip „mededingingsregeling”, die mede met het oog op de mededelingsplicht in het voorgaande in overweging is gegeven, zou de Raad het raadzaam achten de voorgestelde voorzieningen zodanig te wijzigen, dat de verplichting tot mededeling zich niet zal uitstrekken tot alle mededingingsregelingen, doch slechts tot de regelingen, die bepaaldelijk bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen. De Raad zou het gewenst achten, dat de Commissie economische mededinging vóór de totstandkoming over een zodanige maatregel wordt gehoord.

Voor het geval, dat het thans in het ontwerp neergelegde stelsel, waarbij alleen de door de Ministers aangewezen mededingingsregelingen niet behoeven te worden aangemeld, wordt gehandhaafd, wil de Raad er met nadruk op aandringen, dat de aanwijzing dier regelingen gelijktijdig met het in werking treden van de wet zal plaatsvinden. Bij gebreke van het tijdig tot stand komen van de aanwijzing, welke overigens zoveel mogelijk alle overeenkomsten zal moeten omvatten, welker aanmelding niet strikt noodzakelijk lijkt, vreest de Raad, dat velen slachtoffer zullen worden van het voorschrift, dat ten onrechte niet aangemelde mededingingsregelingen met onverbindendheid bedreigt.

De voorschriften omtrent de algemeen-verbindendverklaring geven de Raad slechts aanleiding tot de opmerking, dat het aanbeveling verdient de maximum termijn van drie jaren, welke artikel 4, tweede lid, voor de gelding van een beschikking tot algemeen-verbindendverklaring stelt, te doen vervallen. Er zijn tal van mededingingsregelingen, welke alleen gesloten kunnen worden, indien een langere looptijd dan drie jaren is gewaarborgd; voorbeelden hiervan zijn quoteringskartels, waarbij een verkoopbureau wordt opgericht en de deelnemende ondernemingen hun eigen afzetapparaat prijsgeven, en specialisatieregelingen. Het zou ongewenst zijn, indien dergelijke rege-

lingen, welke naar haar aard voor een lange tijdsduur moeten worden gesloten, niet tot stand zouden kunnen komen, doordat algemeen-verbindendverklaring er van niet mogelijk zou zijn.

Met betrekking tot de verschillende vormen van onverbindendverklaring, welke in artikel 8, eerste lid, zijn geregeld, is reeds eerder in dit advies van de instemming van de Raad melding gemaakt. De Raad wil er echter opmerkzaam op maken, dat aan de onverbindendverklaring van een gedeelte ener mededingingsregeling steeds het gevaar is verbonden, dat het voortbestaan van de binding van partijen aan het overblijvende gedeelte van de regeling een deel hunner tegenover hun medecontractanten in een nadeliger positie brengt dan waarin zij aanvankelijk verkeerden. Aangezien dit nadeel van de maatregel in vele gevallen niet zal opwegen tegen het er aan verbonden voordeel, dat een algehele onverbindendverklaring kan worden vermeden, kan de Raad met de opnemings van deze mogelijkheid in de wet meegaan. Met de in artikel 8, tweede lid, neergelegde regel, dat het overblijvende deel ener gedeeltelijk onverbindend verklaarde mededingingsregeling — eventueel alleen voor een gedeelte van de partijen — niet meer verbindend is, indien in redelijkheid moet worden aangenomen, dat de regeling zonder het onverbindend verklaarde gedeelte niet zou zijn tot stand gekomen, worden echter de moeilijkheden, die uit de maatregel kunnen voortvloeien, slechts zeer gedeeltelijk opgelost. Worden partijen het niet over de door een deel hunner gewenste opheffing van de gebondenheid aan het overgebleven deel eens, dan blijft, hangende het rechts-geding, dat over de toepassing van artikel 8, tweede lid, kan ontstaan, de onderlinge verhouding zwevende, hetgeen bij een enigszins ingrijpende regeling tot moeilijkheden aanleiding kan geven. Ook kan het zijn, dat een partij bij de mededingingsregeling met het oog op die moeilijkheden van een beroep in rechte op de zojuist aangehaalde bepaling moet afzien.

In verband hiermede verdient het naar het oordeel van de Raad de voorkeur in artikel 8, tweede lid, de bepaling op te nemen, dat het elk der partijen bij een gedeeltelijk onverbindend verklaarde regeling gedurende dertig dagen na het van kracht worden van de onverbindendverklaring vrij staat de regeling op te zeggen. Deze voorziening heeft het bezwaar, dat ook deelnemers aan een mededingingsregeling, die door de gedeeltelijke onverbindendverklaring niet tegenover hun medecontractanten in een nadeliger positie zijn gebracht, zich aan de gebondenheid kunnen onttrekken. De Raad acht dit nadeel echter minder groot dan dat van de onzekerheid, die uit de in het voorontwerp voorgestelde bepaling zou voortvloeien.

Aangezien de Raad in het algemeen de toepassing van de in het ontwerp voorgestelde maatregelen slechts aanvaardbaar acht, indien daaraan een procedure voorafgaat, welke een verantwoorde hantering verzekert, is het begrijpelijk, dat hij de bevoegdheid om tot de schorsing van mededingingsregelingen over te gaan, slechts node aanvaardt. Temeer is dat het geval, daar aan een schorsing steeds het gevaar is verbonden, dat zij feitelijk een definitief einde betekent van de mededingingsregeling, welke er door wordt getroffen.

Intussen erkent de Raad, dat zich gevallen kunnen voordoen, waarin een onverwijd optreden noodzakelijk is om niet meer te herstellen nadelen te voorkomen en waarin de raadpleging van de Commissie economische mededinging een niet te rechtvaardigen tijdverlies zou opleveren. Nu de schorsing van mededingingsregelingen onlangs in onze wetgeving is opgenomen, wil de Raad zich tegen deze maatregel dan ook niet verzetten. Wel acht de Raad het noodzakelijk, dat de waarborgen voor het verkrijgen van een zo spoedig mogelijke eindbeslissing, welke in de Wet schorsing bedrijfsregelingen (Stb. no. 107) zijn vervat (m.n. het voorschrift, dat geen schorsing plaats vindt, dan nadat de zaak in handen is gesteld van de adviescommissie en dat binnen drie maanden na de ontvangst van het advies de eindbeslissing wordt genomen) in het ontwerp Wet economische mededinging worden overgenomen.

Artikel 11 beoogt kennelijk de onverbindendverklaring — welke op zichzelf alleen nietigheid ex nunc van de onverbind-

dend verklaarde bepalingen ten gevolge heeft — gedurende drie jaren gepaard te doen gaan met een verbod om de onverbindend verklaarde regeling rechtens of feitelijk voort te zetten. Met de strekking van deze grotendeels aan de wet van 1935 ontleende bepaling, welke er zich dus tegen richt, dat bv. een gentlemen's agreement voor de onverbindend verklaarde regeling in de plaats wordt gesteld, of dat op degenen, die aanvankelijk door de regeling waren gebonden, druk wordt uitgeoefend om haar nog na te leven, kan de Raad zich verenigen. Wel lijkt de termijn van drie jaren te kort en zou het aanbeveling verdienen haar op tien jaren te stellen. Uiteraard is het denkbaar, dat binnen die termijn, bv. door een wijziging in de conjunctuur, de behoefte aan herleving van een onverbindend verklaarde regeling voortdurend en dat daartegen ook geen bezwaar bestaat, doch in dat geval zal de ook thans reeds in het ontwerp opgenomen mogelijkheid, dat de Ministers tussentijds het verbod opheffen, uitkomst bieden.

Tegen de redactie van *artikel 11, eerste lid*, heeft de Raad evenwel bezwaar. Wel is de strekking van de bepaling duidelijk, doch met name met het oog op de mogelijkheid, dat zij aanleiding kan geven tot burgerrechtelijke geschillen, acht de Raad een duidelijker omgrenzing van de verplichtingen, welke hier worden opgelegd, noodzakelijk. Hiertoe zou reeds enigszins worden bijgedragen, indien het woord „een” vóór „onverbindend verklaarde” werd gewijzigd in „de”, waardoor althans zou komen vast te staan, dat de uit een onverbindendverklaring voortvloeiende verplichtingen alleen slaan op gedragingen van, respectievelijk jegens degenen, die bij de onverbindend verklaarde mededingingsregeling partij waren of hadden kunnen zijn.

Bij zijn beschouwingen over de onverbindendverklaring van mededingingsregelingen heeft de Raad zich ten slotte de vraag gesteld, of bij het optreden tegen deze regelingen of tegen onderdelen daarvan kan worden volstaan met deze zich steeds slechts tot één geval uitstrekkende maatregel. Naast het incidentele optreden laat zich immers een vorm van optreden denken, waarbij geheel in het algemeen ondernemersafspraken van bepaalde inhoud — behoudens de mogelijkheid van dispensatie — ongeoorloofd worden verklaard. Er kunnen zich immers afspraken voordoen, waarvan in het algemeen kan worden gezegd, dat zij, uitzonderingen daargelaten, in strijd zijn met het algemeen belang. In zodanig geval is het weinig bevredigend en ook niet met de eisen van een doeltreffend beleid in overeenstemming, dat telkens in elk afzonderlijk geval de overheid de strijdigheid met het algemeen belang zou moeten aantonen. Juister lijkt het alsdan het bewijs, dat de afspraak in concreto met het algemeen belang verenigbaar is, op de betrokkenen te leggen. Bij deze gang van zaken zal het niet meer behoeven voor te komen, dat aan de veroordeling van een in het algemeen verwerpelijke practijk slechts consequenties worden verbonden voor een bepaalde mededingingsregeling, terwijl andere regelingen, welke bepalingen van gelijke aard inhouden, ongevoerd worden gelaten, zolang niet ook te hunnen aanzien afzonderlijk is beslist.

De Raad is van mening, dat het althans in het stadium, waarin het kartelbeleid zich nu bevindt, niet zo spoedig zal voorkomen, dat met betrekking tot hetgeen op het gebied van mededingingsregelingen al dan niet geoorloofd is, algemene geldende uitspraken kunnen worden gedaan. Het ligt echter in de lijn van de verwachtingen, dat met het toenemen van de ervaring de formulering van zekere algemene regelen mogelijk zal zijn. Op grond van de tot dusverre bij het kartelbeleid opgedane ervaringen zouden reeds thans bepaalde practijken kunnen worden genoemd, ten aanzien waarvan het stellen van een algemene verbodsbepaling in overweging zou kunnen worden genomen, zoals afspraken om ondernemingen geheel van het economisch verkeer binnen een bepaalde bedrijfstak uit te sluiten, alleen omdat zij onder een bepaalde vorm bv. die van een coöperatie, worden uitgeoefend, en afspraken om bij de prijsbepaling de onderbezetting in te calculeren.

Met het oog op de voordelen, die deze werkwijze biedt, wil de Raad daarom in overweging geven in het ontwerp de mogelijkheid te openen tot vaststelling van algemene maatregelen

van bestuur, waarin daarbij omschreven bepalingen van mededingingsregelingen, eventueel behoudens ontheffing, worden verboden. Aangezien het de bedoeling van 's Raads voorstel is, dat alleen een algemene regel tot stand komt, wanneer het een inderdaad in het algemeen te verwerpen practijk betreft, lijkt het niet nodig in de wet te bepalen, dat steeds de mogelijkheid van ontheffing moet worden geopend. De noodzaak daartoe zal van geval tot geval kunnen worden bezien.

Vanzelfsprekend zal de totstandkoming van een zodanige maatregel met voldoende waarborgen moeten worden omgeven. In verband daarmee ware te bepalen, dat het ontwerp van de maatregel wordt gepubliceerd en dat de Commissie economische mededinging daarover wordt gehoord. De commissie zal degenen, die een redelijk belang bij de voorgenomen maatregel hebben, in de gelegenheid moeten stellen in het openbaar te worden gehoord. Voorts ware, analoog aan hetgeen de Raad in § 5 van het advies ten aanzien van andere gevallen van inschakeling van de Commissie economische mededinging aanbeveelt, het uitgebrachte advies, met weglating van zakengeheimen, ten minste twee maanden vóór de afkondiging van de algemene maatregel te publiceren. Naar het de Raad voorkomt, wordt aldus voldoende gewaarborgd, dat alle aspecten van de voorgenomen maatregel tevoren worden bezien.

Bovendien zou het gewensd zijn voor te schrijven, dat de algemene maatregel niet eerder dan twee maanden na haar afkondiging in werking treedt en dat bij de inwerkingtreding bestaande bepalingen, welke met de maatregel in strijd zijn, behoudens tussentijdse beëindiging door partijen, gedurende vier maanden van kracht blijven. Door deze termijnen wordt degenen, die gebonden zijn door een door de maatregel getroffen mededingingsregeling, gelegenheid gegeven onder het oog te zien, of zij het overblijvende deel van de regeling, al dan niet na wijziging, willen handhaven. Ook kunnen dan eventuele verzoeken om ontheffing, die door een of meer der partijen bij bestaande mededingingsregelingen worden ingediend, worden behandeld.

De procedure, welke aan de verlening van een ontheffing vooraf dient te gaan, zal analoog aan de voor de onverbindendverklaring geldende kunnen worden geregeld.

Ten slotte zouden aan een algemene maatregel van bestuur, als hiervoor bedoeld, verplichtingen moeten worden verbonden van gelijke aard als die, welke artikel 11, eerste en tweede lid, uit een onverbindendverklaring doet voortvloeien, te weten een verbod om door feitelijk handelen datgene te bewerkstelligen, wat ingevolge het verbod in een rechtens bindende overeenkomst of rechtens bindend besluit niet meer mag worden bepaald.

Reeds is opgemerkt, dat de Raad in de mogelijkheid om ten aanzien van mededingingsregelingen, die de grondslag voor een economische machtspositie opleveren, de maatregelen te nemen, welke het ontwerp met betrekking tot laatstgenoemde posities voorstelt, een gelukkige aanvulling ziet op de verschillende vormen van onverbindendverklaring. Er doen zich immers tal van gevallen voor, waarin de aantasting van de juridische gebondenheid, die met onverbindendverklaring wordt bereikt, geen voldoende effect zal opleveren. Ook zal de uitbreiding van de mogelijkheden van optreden van nut kunnen zijn in gevallen, waarin gehele of gedeeltelijke onverbindendverklaring van een ondernemersafpraak in verband met de gunstige werking, welke zij in het algemeen heeft, ongewensd is, doch de uitvoering van de afspraak geschiedt op met het algemeen belang strijdige wijze.

Voor zover de toepasselijkheid van de omtrent economische machtsposities voorgestelde bepalingen op verhoudingen, welke in mededelingregelingen hun grondslag vinden, tot bijzondere opmerkingen aanleiding geeft, zijn deze opgenomen in § 4 van dit advies.

§ 4. De voorzieningen met betrekking tot economische machtsposities.

Ofschoon de Raad, zoals reeds in § 2 is medegedeeld, met het denkbeeld, maatregelen tegen economische machtsposities mogelijk te maken, instemt, verheelt hij zich niet, dat de hierin

opgesloten noodzaak, onder omstandigheden in de bedrijfsvoering van bepaalde ondernemingen in te grijpen, uiterst zorgvuldige afweging van verantwoordelijkheden zal vereisen. De Raad juicht het daarom toe, dat het ontwerp blijk geeft van het streven om zekere beperkingen aan te brengen. Op de wenselijkheid, in deze richting op een enkel punt verder in te gaan, zal hieronder nog worden ingegaan.

Intussen blijft ook hier de noodzaak bestaan maatregelen te treffen, ten einde een bezonnen toepassing van de wet te verzekeren.

Met de omschrijving, die in *artikel 1, eerste lid*, is gegeven van het begrip „economische machtspositie”, kan de Raad zich verenigen. Alleen zou de meerderheid van de Raad het gewent achten, dat in de definitie van „economische machtspositie” vóór „markt” wordt ingevoegd het woord „Nederlandse”.

Het optreden tegen misbruiken op een buitenlandse markt komt naar de mening van deze leden voor de verantwoordelijkheid van de betrokken buitenlandse regering. Een minderheid kan zich niet met deze opvatting verenigen; h.i. kan in het bedoelde geval ook op de Nederlandse regering een verantwoordelijkheid tot optreden rusten. Op die grond heeft deze minderheid tegen de vermelde invoeging bezwaar.

Ofschoon niet ontkend kan worden, dat de gekozen bewoordingen een zeer ruime uitleg toelaten, erkent de Raad, dat een scherper omlijning van het begrip „economische machtspositie” niet wel doeltreffend is. Ook in dit opzicht zal een waarborg voor een behoedzame toepassing van de wet dan ook moeten worden gevonden in de voorschriften omtrent de procedure.

Overigens zal de omstandigheid, dat de Nederlandse markt in het algemeen gemakkelijk voor de buitenlandse concurrentie toegankelijk is, ten aanzien van vele producten een belemmering vormen voor het spoedig ontstaan van economische machtsposities.

De voorschriften, welke het wetsontwerp inhoudt met betrekking tot economische machtsposities, komen — afgezien van het bepaalde in de artikelen 12 en 13, waarbij de mogelijkheid van een onderzoek naar het bestaan van een machtspositie wordt geopend, indien wordt vermoed, dat zij leidt tot een met het algemeen belang strijdig optreden van ondernemingen — in hoofdzaak neer op de bevoegdheid om de aan de overheid omtrent een machtspositie bekende gegevens geheel of voor een gedeelte bekend te maken (*artikel 14*) en om aan bepaaldelijk aangewezen personen bepaalde voorschriften te geven (*artikel 15*).

Met de gedachte, in bepaalde gevallen publicaties omtrent machtsposities te doen, stemt de Raad in. Het wil hem voorkomen, dat het in de openbaarheid brengen en daarmee aan openbare critiek blootstellen van het door een machtspositie gevoerde beleid een zeer gunstige invloed kan uitoefenen.

Tegen de wijze, waarop de bevoegdheid tot publicatie van gegevens is geformuleerd, bestaat echter bij de meerderheid van de Raad het bezwaar, dat de hantering er van uitsluitend afhankelijk wordt gesteld van de vraag, of het algemeen belang haar vordert. Aangezien gebruikmaking van deze bevoegdheid in het algemeen zal worden opgevat als een disqualificatie van het kartel of de onderneming(en), waarop de gegevens betrekking hebben, is het niet gewent bekendmaking mogelijk te maken in andere gevallen dan die waarin van een met het algemeen belang strijdig optreden is gebleken. Kan van zodanig optreden niet worden gesproken en betrokkenen dus geen verwijt worden gemaakt, dan dient een kartel of een onderneming naar het oordeel van deze leden niet aan het gevaar van publicatie van gegevens te worden blootgesteld. Zij willen er in dit verband op wijzen, dat deze gedachtengang elders ook die van het ontwerp is, namelijk daar waar het betreft het instellen van het onderzoek, dat de Minister de te publiceren gegevens moet verschaffen. Ingevolge *artikel 12* is voor het instellen van een dergelijk onderzoek immers niet slechts vereist, dat het bestaan wordt vermoed van een economische machtspositie, doch tevens, dat deze machtspositie leidt tot een met het algemeen belang strijdig optreden van ondernemingen.

Op grond van het vorenstaande geeft de meerderheid van de Raad in overweging *artikel 14* als afzonderlijke bepaling te

doen vervallen en de bevoegdheid tot bekendmaking van gegevens omtrent een machtspositie op te nemen in *artikel 15*, uit welks aanhef blijkt, dat het alleen van toepassing is in geval van met het algemeen belang strijdig optreden van ondernemingen.

Het is niet de bedoeling, dat deze wijziging tengevolge zou hebben, dat de bekendmaking van de tekst of van gedeelten van de tekst van mededingingsregelingen, welke juist voor derden van belang zijn, bv. bij kartels, die voorwaarden voor de toelating tot een bedrijfstak inhouden, onmogelijk wordt. In dergelijke gevallen moet de weigering om derden van de mededingingsregeling mededeling te doen als een met het algemeen belang strijdig handelen worden beschouwd, zodat er grond is van overheidswege tot de publicatie over te gaan. Met het oog op dit geval zal het wel gewent zijn, optreden op grond van *artikel 15* niet alleen mogelijk te maken, indien zich met het algemeen belang strijdig optreden van *ondernemingen* voordoe, doch ook bij zodanig optreden van *kartels*.

Uit het voorgaande mag niet worden afgeleid, dat er bij de Raad bezwaar tegen zou bestaan, indien buiten het geval van met het algemeen belang strijdig optreden van ondernemingen van regeringswege bepaalde informatie zouden worden gepubliceerd omtrent het kartelwezen en het te dien aanzien gevoerde overheidsbeleid. De Raad wil er integendeel op aandringen, dat de overheid in verband met de betekenis, die aan het verschijnsel van de ondernemersafspraken moet worden toegekend, door openbaarmaking van kartelgegevens tot de oordeelsvorming over het organisatie- en kartelwezen bijdraagt. Een en ander zou kunnen geschieden door opneming van de vorenbedoelde informatie in de jaarlijkse verslagen aan de Staten-Generaal over de toepassing van de wet, waarin *artikel 24* van het voorontwerp voorziet. Uiteraard zullen de mededelingen, die daarbij over het kartelwezen worden gedaan, slechts van globale aard dienen te zijn. Voor het doen van dergelijke mededelingen, die bij aanvaarding van 's Raads voorstel met betrekking tot *artikel 14* niet meer op grond van die bepaling zouden kunnen geschieden, zou in het ontwerp een afzonderlijke grondslag moeten worden geschapen.

De Raad geeft met betrekking tot *artikel 15*, dat, indien een economische machtspositie leidt tot met het algemeen belang strijdig optreden van ondernemingen, de mogelijkheid opent aan door de Ministers aangewezen personen bepaalde in de wet omschreven verplichtingen op te leggen dan wel deze personen nader in de wet omschreven voorschriften te geven, in overweging tot uitdrukking te brengen, dat tussen de opgelegde verplichting c.q. het gegeven voorschrift en het met het algemeen belang strijdig optreden der ondernemingen verband dient te bestaan. Te dien einde ware in de aanhef van het eerste lid vóór „aan door hen aan te wijzen personen” in te voegen: „ter bestrijding van dat optreden”.

Tegen de in *artikel 17* neergelegde bevoegdheid der Ministers, op de voet van *artikel 15* voorlopige maatregelen te treffen, bestaan bij de Raad geen bezwaren. Wel acht de Raad het gewent, dat hier op overeenkomstige wijze als bij *artikel 10* is voorgesteld, de verplichting wordt opgenomen gelijktijdig met het nemen van een maatregel het advies van de Commissie economische mededinging in te winnen en binnen drie maanden na ontvangst van het advies definitief te beslissen.

§ 5. De voorschriften met betrekking tot de procedure en de Commissie economische mededinging.

Zoals reeds in § 2 is uiteengezet, moet de procedure, welke bij toepassing van de voorgestelde wet moet worden gevolgd, naar de mening van de Raad zodanig worden ingericht, dat zij afdoende waarborgen biedt tegen een mogelijk minder juist gebruik van de toegekende bevoegdheden.

De voorschriften, die het ontwerp dienaangaande geeft, houden in, dat telkens voordat een bepaalde maatregel wordt genomen — behalve in het geval van schorsing van een mededingingsregeling en van de voorlopige maatregelen ter zake van een economische machtspositie — de in *artikel 18* van het ontwerp geïntroduceerde Commissie economische mededinging wordt gehoord, die op haar beurt weer de betrokkenen hoort.

Evenwel brengt deze commissie slechts een geheim advies uit, waarvan de Ministers, zonder dat dit naar buiten blijkt, dus ook zonder motivering, kunnen afwijken.

De Raad acht deze voorschriften niet in allen dele toereikend. De voornaamste tekortkomingen van de voorgestelde procedure — die dezelfde zou zijn als de thans met inschakeling van de Commissie-Bedrijfsregelingen gevolgd — ziet de Raad hierin, dat de vaststelling van de feiten en de waardering daarvan eerst — en dan nog slechts onvolledig — bij de bekendmaking van de beslissing der Ministers ter kennis van betrokkenen komen, en dat die beslissing meteen een eindbeslissing is. Het gevolg van een en ander is, dat noch ten aanzien van de gronden, waarop de beslissing steunt, noch ten aanzien van de soms zeer ingrijpende consequenties, die zij kan hebben, de mogelijkheid bestaat bezwaren in te brengen, voordat de vrijwel onherroepelijke beslissing is gevallen.

De Raad heeft in dit verband eerst onderzocht in hoeverre het openstellen van beroep tegen beslissingen van de Ministers hier uitkomst zou kunnen bieden. Daarbij is intussen reeds onmiddellijk overwogen, of een beroep hier op zijn plaats zou zijn. Het betreft hier immers niet de uitvoering van algemeen geldende regelen, waaraan het beleid zou worden getoetst. Het belangrijkste bezwaar van instelling van een hoger beroep ziet de Raad evenwel in de omstandigheid, dat daarmee de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het in deze te voeren beleid aan de betrokken Ministers zou worden onttrokken. Dit zou, gezien de plaats van deze materie in het kader van het economische overheidsbeleid, niet aanvaardbaar zijn. Weliswaar zou dit bezwaar zich niet voordoen, indien in tweede instantie zou worden beslist door de Kroon, de Raad van State gehoord, doch dit college acht de Raad voor de onderhavige economische materie niet het meest aangewezen. Ook komt in verband met het geringe aantal gevallen, dat zij ter behandeling zal krijgen, de instelling van een afzonderlijke beroepsinstantie niet in aanmerking. Bovendien is het twijfelachtig, of voor de samenstelling van een dergelijk college voldoende deskundigen beschikbaar zouden zijn, nu reeds voor de Commissie economische mededinging een beroep op de voor deze arbeid geschikte krachten moet worden gedaan.

Een bevredigende oplossing, welke ook de verantwoordelijkheid van de Ministers recht doet wedervaren, zou naar het oordeel van de Raad echter kunnen worden verkregen, indien het advies van de Commissie economische mededinging, welke ingevolge artikel 18 van het voorontwerp de beslissingen van de Minister voorbereidt, ten minste twee maanden, voordat de betrokken Ministers beslissen, door de commissie op nader te bepalen wijze wordt gepubliceerd. Deze openbaarmaking stelt allen, die bij een te nemen beslissing betrokken zijn, in de gelegenheid hun bezwaren tegen de overwegingen en voorstellen der commissie onder de aandacht van de Minister te brengen. Op deze wijze wordt gewaarborgd, dat alle aspecten van de aanhangig gemaakte gevallen worden belicht, voordat de beslissing wordt genomen. Bovendien verhoogt de voorgestelde werkwijze ook in zoverre de rechtszekerheid, dat de Ministers genoopt zullen zijn afwijkingen van de adviezen der commissie te motiveren. In het belang van de rechtszekerheid zal het ten slotte ook gewenst zijn te bepalen, dat de Ministers hun beslissing moeten nemen binnen een zekere termijn, b.v. binnen acht maanden, nadat de commissie haar advies heeft uitgebracht.

Bij de bekendmaking van het advies der Commissie economische mededinging zullen uiteraard van openbaarmaking moeten worden uitgezonderd gegevens, welke geheimhouding door het redelijk zakenbelang wordt gevorderd. Hetzelfde dient vanzelfsprekend voor de beschikking van de Ministers te gelden. Bij de beoordeling van de omvang, waarin gegevens bekend kunnen worden gemaakt, zal er ook aandacht aan moeten worden geschonken, in hoeverre de buitenlandse concurrentie door gebruikmaking van de gegevens Nederlandse ondernemingen zou kunnen schaden.

's Raads voorstel zal op eenvoudige wijze in het voorontwerp kunnen worden verwerkt door de artikelen 5, 9, 14 en 16 — de bepalingen, die het inwinnen van advies van de Commissie

economische mededinging voorschrijven — aan te vullen met het voorschrift, dat het advies der commissie, behalve zover het gegevens inhoudt, welke geheimhouding door het redelijk zakenbelang wordt gevorderd, wordt gepubliceerd en dat de Ministers een beschikking nemen binnen bv. acht maanden na het uitbrengen van het advies, doch niet eerder dan nadat sedert de publicatie daarvan ten minste twee maanden zijn verlopen.

Met de in het voorontwerp neergelegde gedachte, de Commissie economische mededinging met toepassing van artikel 80 van de Grondwet een zelfstandige plaats te geven, kan de Raad zich verenigen. Ongetwijfeld is — zoals reeds eerder in dit advies werd opgemerkt — de materie, welke in het voorontwerp wordt geregeld, in verschillende opzichten verwant met die van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Met name is dit het geval met de algemeen-verbindendverklaring, waarbij de overheid steun verleent aan een uit het bedrijfsleven voortgekomen marktordening, zo deze in overeenstemming is met het algemeen belang. Intussen zal de waardering van het algemeen belang bij de hantering van de onderhavige wet van een ruimer gezichtspunt uit geschieden dan zou overeenkomen met de verantwoordelijkheid, die artikel 2 van de Wet op de Bedrijfsorganisatie op de Sociaal-Economische Raad legt. Dit brengt mede, dat het uitbrengen van de adviezen over de toepassing der wet niet bij de Raad of één zijner commissies zal moeten berusten. Behandeling in de plenaire Raad zou overigens ook minder juist en praktisch moeilijk uitvoerbaar zijn, omdat het hier om vraagstukken gaat, welke telkens specifieke problemen van bepaalde bedrijfstakken of onderdelen daarvan of soms ook slechts enkele ondernemingen betreffen. Vooral bij de samenstelling der commissie komt duidelijk naar voren, dat hier de verantwoordelijkheid in laatste instantie bij de regering dient te berusten: gelet op het semi-rechterlijk karakter, dat de commissie in het voorstel van de Raad verkrijgt, staat niet het representatieve karakter, doch de objectiviteit en de deskundigheid voorop.

De Raad verwacht intussen, dat in de praktijk wel steeds enkele Zijner leden in de commissie zitting zullen hebben; op deze wijze zal het ongetwijfeld toch noodzakelijke contact voldoende gewaarborgd zijn.

De door de Raad aanbevolen wijziging in de procedure kan medebrengen, dat de taak der Commissie economische mededinging zwaarder zal worden dan de opstellers van het voorontwerp zich hebben gedacht. De werkzaamheid der commissie zal immers temeer aan de bedoelingen van het voorstel voldoen, naarmate de uitgebrachte adviezen gebaseerd zijn op diepergaand onderzoek naar de feiten en een nauwkeuriger uitwerking geven van de maatregelen, welke genomen zouden moeten worden. Een en ander zal medebrengen, dat de werkzaamheden, die voor de gewone leden voortvloeien uit de behandeling van een bepaalde zaak, betrekkelijk omvangrijk kunnen worden en met meer vrucht zullen geschieden, indien deze leden zich in deze materie kunnen specialiseren. Ook vloeit, gelijk hierboven reeds werd opgemerkt, uit het semi-rechterlijk karakter, dat de commissie in de gedachtengang van de Raad krijgt, voort, dat het college aan hoge eisen van onpartijdigheid en objectiviteit moet voldoen.

Aan het voorgaande dient te worden toegevoegd, dat de hier ontwikkelde visie op de aard van de werkzaamheden der Commissie economische mededinging niet betekent, dat de Raad er voorstander van zou zijn, dat de principes, welke tot nog toe aan de samenstelling van de voorloopster van de commissie — de Commissie-Bedrijfsregelingen — ten grondslag hebben gelegen, worden losgelaten. Ook voor de toekomst acht de Raad een zodanige samenstelling van het adviescollege over kartelen aanverwante vraagstukken gewenst, dat daarin als gewone leden naast algemene deskundigen personen uit de kringen der georganiseerde ondernemers en werknemers zitting hebben.

Uiteraard zal het niet mogelijk zijn de commissie zo samen te stellen, dat haar leden ten aanzien van alle onderdelen van het bedrijfsleven voldoende deskundig zijn. In verband daarmee heeft het de instemming van de Raad, dat in artikel 18, tweede lid, van het ontwerp de mogelijkheid is geopend aan de com-

missie buitengewone leden toe te voegen. De Raad vertrouwt, dat het de bedoeling is de buitengewone leden, die aan de voorbereiding van een advies deelnemen, op dezelfde voet als de gewone leden in de werkzaamheden der commissie te betrekken, hetgeen o.m. in het bezit van stemrecht tot uitdrukking zal komen. Wellicht zal het aanbeveling verdienen, een en ander duidelijker in het ontwerp te doen uitkomen dan thans het geval is.

De belangrijke plaats, welke de Raad in zijn voorstellen bij het te voeren beleid aan de Commissie economische mededinging toedenkt, rechtvaardigt het naar zijn oordeel in de wet ook waarborgen neer te leggen voor de continuïteit van haar samenstelling. In verband hiermede zou het aanbeveling verdienen, indien het in *artikel 18, derde lid*, neergelegde voorschrift, krachtens hetwelk de leden der commissie om de vier jaren aftreden, wordt vervangen door de bepaling, dat de leden voor zes jaren worden benoemd, met dien verstande, dat volgens een bij de eerste benoeming vast te stellen rooster om de twee jaren een derde der leden aftreedt.

Voor het overige zullen de voorstellen van de Raad geen wijzigingen van de in het voorontwerp neergelegde voorschriften inzake de Commissie economische mededinging noodzakelijk maken. Met name zal ook het voorschrift van artikel 19, tweede lid, met betrekking tot de opnemng van afwijkende gevoelens van de minderheid en de mogelijkheid van toevoeging van minderheidsnota's kunnen worden gehandhaafd. Ook in de voorstellen van de Raad blijft voor het tot uitdrukking brengen van de mening van een eventuele minderheid in de commissie ruimte.

§ 6. Opmerkingen van incidentele aard.

Ten besluite moge nog een enkele opmerking van incidentele aard volgen.

Artikel 1, tweede lid. Ten einde misverstand uit te sluiten wordt voorgesteld de term „begrijpen” te vervangen door „mede verstaan”.

Artikel 2, tweede lid. De in deze bepaling neergelegde verplichting, desgevraagd mede te delen, wie door een mededingingsregeling is gebonden, rust volgens de tekst op „een ieder”. Het lijkt echter juist deze verplichting alleen te leggen op degenen, die bij de mededingingsregeling partij zijn of die door hun hoedanigheid, b.v. die van secretaris van het kartel, uit anderen hoofde de aangewezen personen zijn om de nodige inlichtingen te verschaffen. In verband hiermede wordt voorgesteld, in plaats van „een ieder” te lezen: „een ieder, die bij een mededingingsregeling is betrokken.”

Artikel 4, eerste lid. Voorgesteld wordt duidelijkheidshalve in de laatste regel het woord „het” te vervangen door: „de algemeen-verbindendverklaring”.

Artikelen 4, 9 en 10. Ter vermijding van misverstand ware te overwegen in deze artikelen een bepaling op te nemen, dat de algemeen-verbindendverklaring, de onverbindendverklaring en de schorsing geen terugwerkende kracht hebben.

Artikel 5, eerste lid. Met het oog op het geval, dat een mededingingsregeling is gesloten, welker inwerkingtreding is afhankelijk gesteld van haar algemeen-verbindendverklaring, zal het de voorkeur verdienen de woorden „dergenen die door de regeling zijn gebonden” te vervangen door: „van de partijen bij de regeling”.

Artikelen 5, derde lid, 9, derde lid, 14, tweede lid, en 16, derde lid. Voorgesteld wordt de zinsnede „zij kan het verhoor staken, zodra zij meent voldoende te zijn ingelicht” te verplaatsen naar het slot van het desbetreffende artikellid.

Artikel 6, derde lid. Volledigheidshalve ware na „zijn” in te voegen: „behoudens tussentijdse wijziging of intrekking”.

F. DE VRIES,

Voorzitter.

HUB. L. JANSEN,

Algemeen Secretaris.